

VOORMALIG KLOOSTER ZUSTERS VAN O.L.V. VAN AMERSFOORT TE UTRECHT

PARTIEEL CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK: DE VERANDA

Jo Labusch

BUREAU VOOR GEBOUWHISTORISCH ONDERZOEK

VOORMALIG KLOOSTER ZUSTERS VAN O.L.V. VAN AMERSFOORT TE UTRECHT

PARTIEEL CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK: DE VERANDA

Adres: Deken Roesstraat 13 3581 RX Utrecht
Kadastrale aanduiding: Gemeente Abstede, sectie B, nr. 5770

mei 2022

Jacqueline Heijenbrok
Guido Steenmeijer

De Fabryck - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek V.O.F.[®] - Office for Building Archeology
Bekkerstraat 133 3572 SG Utrecht t +31 (0)306376184 www.defabryck.nl de.fabryck@xs4all.nl

Afbeelding omslag: Het voormalige klooster van de Zusters van O.L.V. van Amersfoort vanuit het westen, met zicht op de achterzijde met de veranda; rechts het bouwdeel met de kapel en links het trappenhuis, omstreeks 2020 (met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groendewold).

© Aan de informatie in dit rapport kunnen geen rechten worden ontleend.

Dit rapport is uitsluitend bedoeld voor intern gebruik. Onder geen beding mag het geheel of gedeeltelijk worden verstrekt aan derden, of op internet, sociale media of andersoortige media worden gezet, zonder de uitdrukkelijke toestemming van zowel de opdrachtgever (zie hiervoor de inleiding) als *De Fabryck* - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek.

INHOUD

INLEIDING	p. 3
KLOOSTER	p. 7
ARCHITECTUUR	p. 12
VERANDA	p. 21
CONCLUSIE	p. 25

AFKORTINGEN:

- HUA = Het Utrechts Archief
- RCE = Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Het voormalige klooster aan de Deken Roesstraat vanuit het oosten, 2022
(*De Fabryck*).

Het voormalige klooster vanuit het noorden, met rechts het trappenhuis, 2022
(*De Fabryck*).

INLEIDING

In het kader van een beroepsprocedure bij de Raad van State inzake de vergunningsverlening voor herontwikkeling van het voormalige klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort te Utrecht, heeft een comité van buurtbewoners, vertegenwoordigd door de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold, opdracht gegeven aan *De Fabryck* - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek, een waardestellend cultuurhistorisch onderzoek in te stellen naar dit pand aan de Deken Roesstraat (nr. 13), in het bijzonder gericht op de opmerkelijke veranda aan de achterzijde (westzijde).

Het onderzoek heeft bestaan uit raadpleging van literatuur en archivalia (in Het Utrechts Archief (HUA) en bij het Kadaster) is verricht door drs. Jacqueline Heijenbrok en dr. Guido Steenmeijer van het genoemde bureau; het voor u liggende rapport is van hun hand.

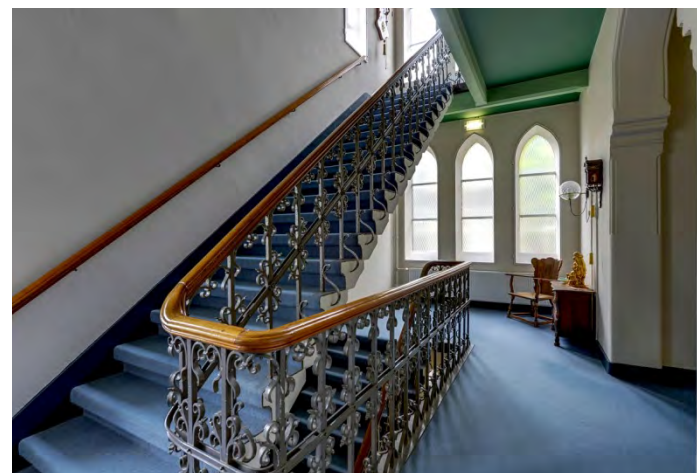
De dank van de auteurs gaat uit naar de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold.

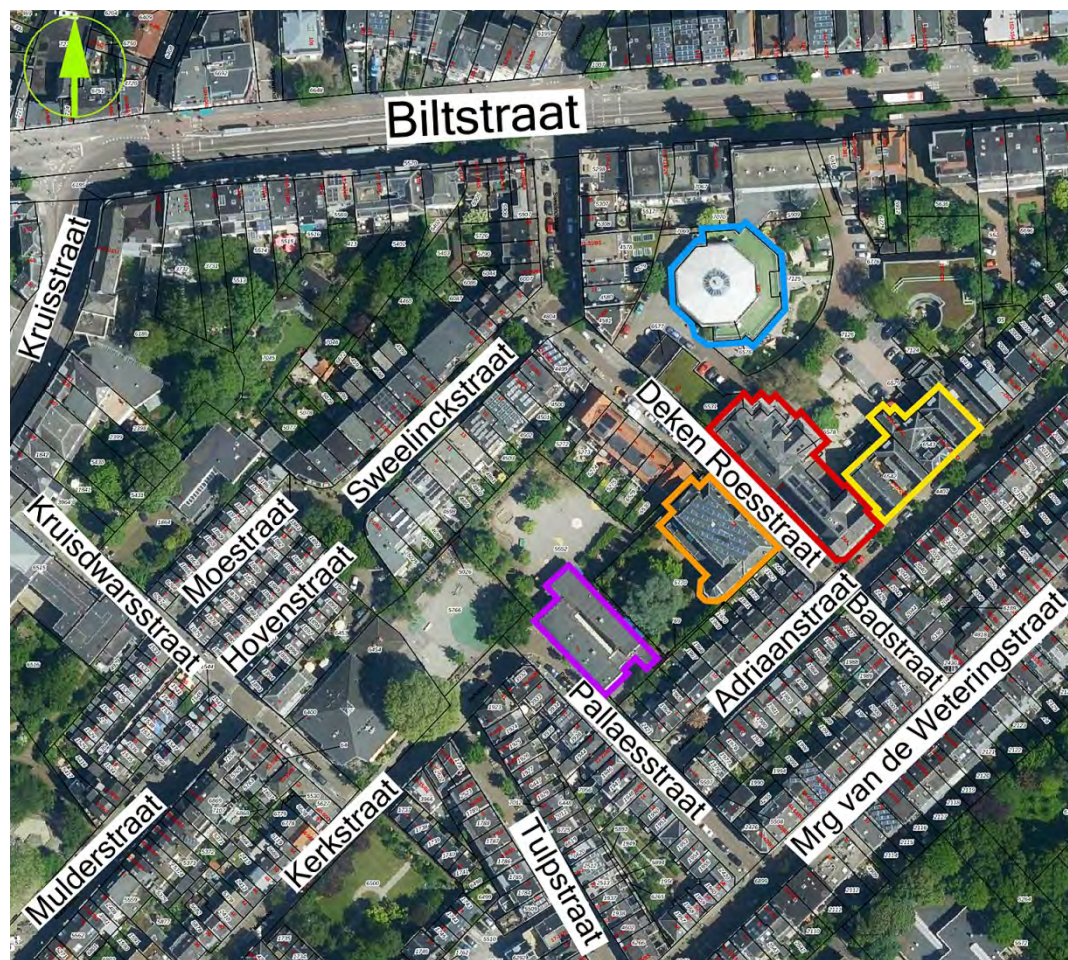
Klooster, de vestibule met zicht op de tocht pui (1901-1902) voor de dwarsgang, 2017 (www.persberichten.deperslijst.com: persbericht van SOM juli 2019).

Klooster, de kapel op de eerste verdieping richting het priesterkoor, 2017 (www.persberichten.deperslijst.com: persbericht van SOM juli 2019).

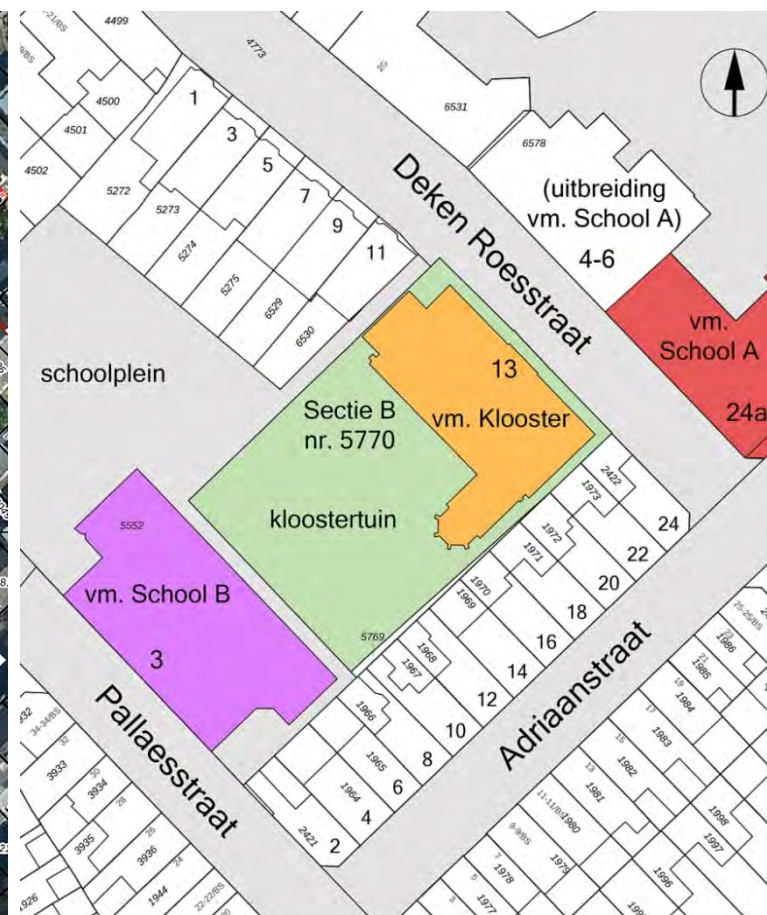

Klooster, trappenhuis met de trap uit 1901-1902, met rechts de dwarsgang van de eerste verdieping, die leidt naar de kapel, 2017 (www.persberichten.deperslijst.com: persbericht van SOM juli 2019).

De wijk Buiten Wittevrouwen in Utrecht, satellietfoto met de situatie van het voormalige Klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort, 2022; noorden is boven (KadastraleKaart.com; bewerkt door *De Fabryck*).

- = voormalig Klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort; Deken Roesstraat 13
- = voormalige School A; tegenwoordig Partou Kinderopvang; Adriaanstraat 24A
- = plek van de voormalige School B (gesloopt 1992); tegenwoordig Katholieke Montessori Basisschool; Pallaesstraat 3
- = voormalige eerste school uit 1887; tegenwoordig appartementengebouw; Adriaanstraat 26
- = voormalige R.K. parochiekerk van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming t.p.v. het kerkgebouw uit 1893-1894 (gesloopt 1972); tegenwoordig Partou Kinderopvang

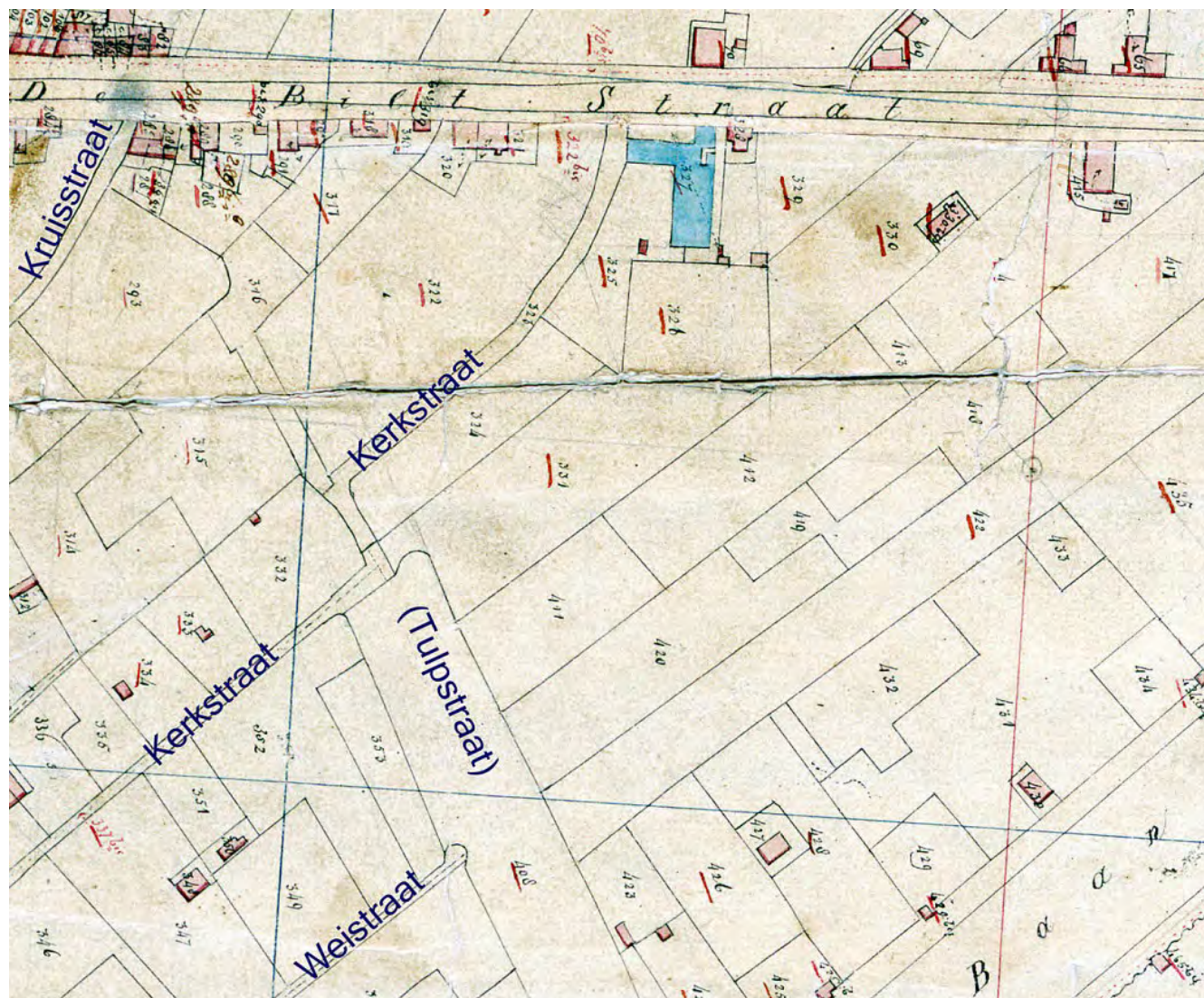
Situatie van het voormalig Klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort, satellietfoto (links) en de Kadastrale Kaart, 2022; noorden is boven (KadastraleKaart.com en Kadaster; bewerkt door *De Fabryck*).

● = voormalig Klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort; Deken Roesstraat 13

● = voormalige School A; tegenwoordig Partou Kinderopvang; Adriaanstraat 24A

● = plek van de voormalige School B (gesloopt 1992); tegenwoordig Katholieke Montessori Basisschool; Pallaesstraat 3

De Sweelinkstraat is omstreeks 1909-1911 aangelegd t.p.v. het noordelijke deel van de Kerkstraat

1. Detail van de Kadastrale Minuut van Utrecht, Absteede Sectie A, voorzien van (toenmalige) straatnamen, 1825; noorden is boven (RCE Beeldbank; bewerkt door *De Fabryck*). De Biltstraat ligt boven, de Maliebaan uiterst rechtsonder; de Weistraat is tegenwoordig Mrg. Van de Weteringstraat en is omstreeks 1887 doorgetrokken naar de Biltstraat
 ● = parochiekerk van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming; detail zie afb. 3

KLOOSTER

Door de uitbreiding van Utrecht buiten de singels aan het einde van de negentiende eeuw kreeg ook de parochie van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming, gelegen ten oosten van de stad, te maken met ongekende groei. Het noodzakelijke antwoord op deze ontwikkeling werd gevonden in 1893-1894, in enerzijds afsplitsing van de parochie De Bilt en anderzijds vervanging van de parochiekerk aan de Biltstraat, door de bekende architect (Wilhelm Victor) Alfred Tepe (1840-1920) (afb. 2, 7-9).¹

Tepe had eerder al, in 1887, een school voor het parochiale (lager) onderwijs gebouwd, gelegen achter de kerk aan de juist aangelegde Adriaanstraat (afb. 20, 21).² De aanhoudende bevolkingstoename zorgde hier eveneens voor oplopend ruimtegebrek, met als gevolg dat ook in dit opzicht substantiële maatregelen moesten worden getroffen. In 1900 besloot het parochiebestuur daarom tot de bouw van twee scholen tegelijk ('A' voor jongens, 'B' voor meisjes), op een terrein iets naar het zuiden (afb. 3-5, 21-28).³ Omdat op deze locatie, anders dan bij de eerste school, al randbebouwing aanwezig was - de ook van 1887 daterende woningen Adriaanstraat 2-24 - maakte men de keuze de nieuwbouw loodrecht op deze straat te situeren. Consequentie hiervan was wel dat, om de scholen bereikbaar te maken, de zijstraten Badstraat en Pallaesstraat noordwaarts dienden te worden verlengd (afb. 5-6).

Voor het onderwijzend personeel deed het parochiebestuur een beroep op de

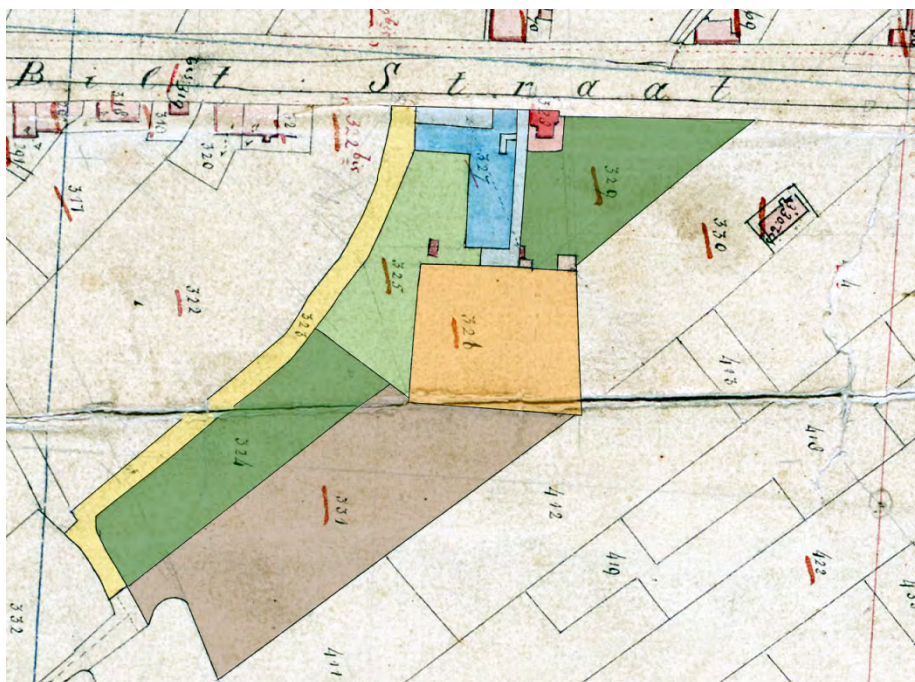
¹ *Inventaris van het archief van de Rooms-katholieke parochie van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming* (HUA 882-6), Inleiding; de eerste kerk dateerde van 1818 en was vergroot in 1854.

² Tegenwoordig nr. 26.

³ HUA 822-6, inv.nr. 59, 4 en 17 oktober 1900.

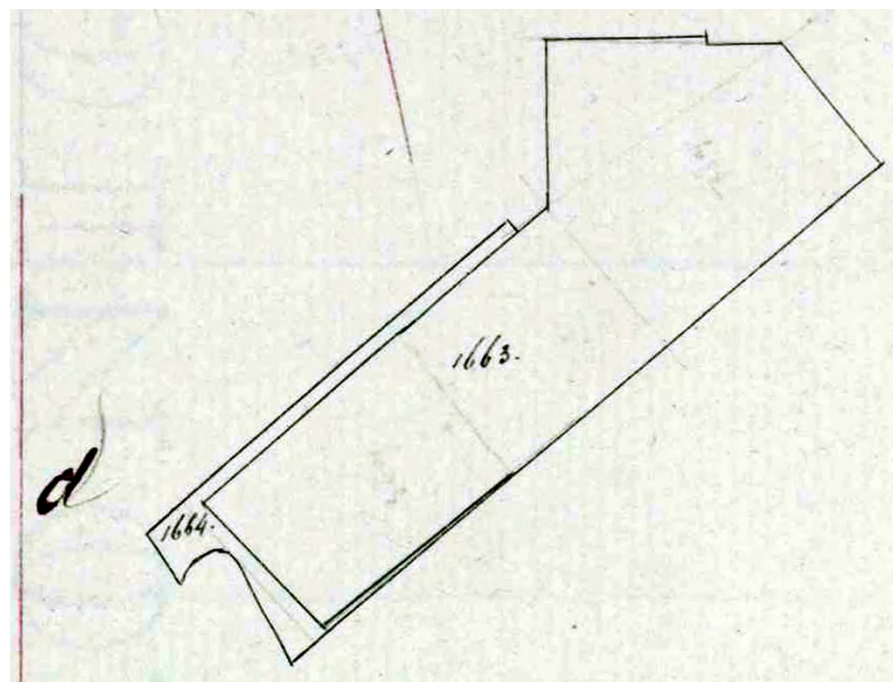

2. Parochiekerk van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming uit 1818 en 1854, vlak voor de afbraak, Anthony E. Grolman, omstreeks 1890 (HUA Beeldbank).

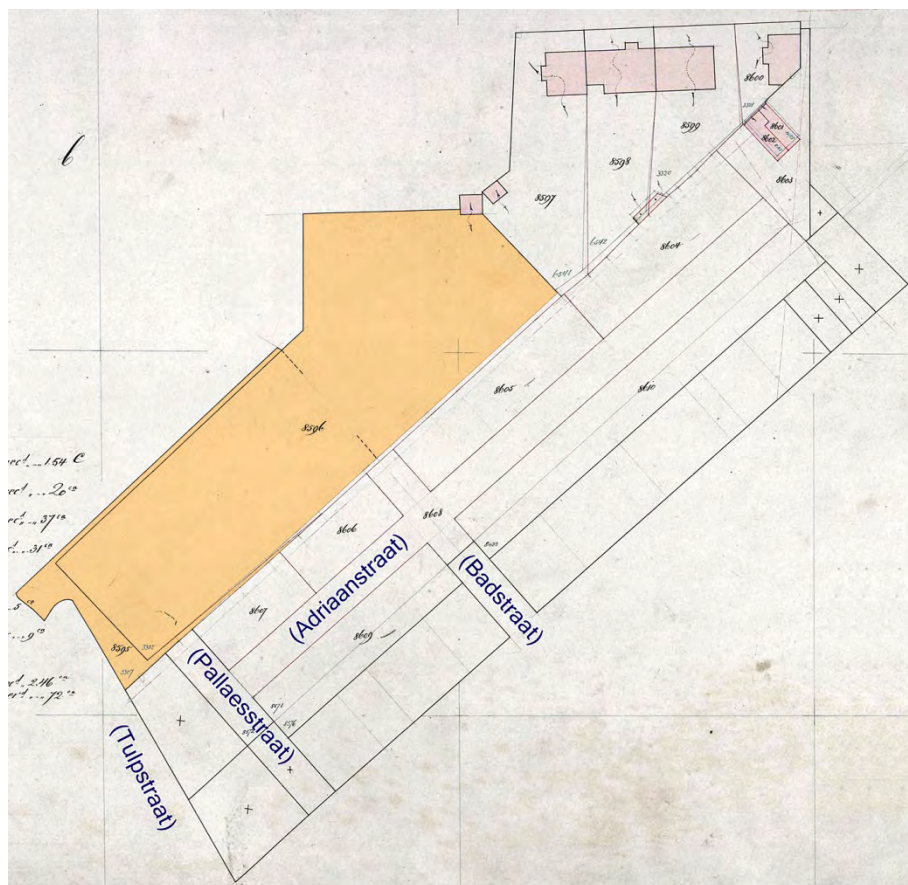

3. Detail van de Kadastrale Minuut van Utrecht, Absteed Sectie A, ter plaatse van de parochiekerk, 1825; noorden is boven (RCE Beeldbank; bewerkt door *De Fabryck*).

- = perceelnr. 323: Kerkstraat (t.p.v. de huidige Sweelinckstraat), bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnrs. 324 en 329: 'moesland', bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnr. 325: tuin van de pastorie, bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnr. 326: kerkhof, bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnr. 327: kerk en pastorie met erf, bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnr. 328: (koster)woning met erf, bezit van de Rooms Katholieke Kerk
- = perceelnr. 331: 'moesland', in bezit van Jan Dommershuijzen

4. Kadastrale Hulpkaart van Absteed Sectie A, perceelnrs. 1663 en 1664 na samenvoeging van het terrein van het voormalige kerkhof (voorheen nr. 326) en het moesland van de erven van Jan Dommershuijzen (voorheen nr. 331), 1846; noorden is boven (Kadaster, Hulpkaart ASD40A 62; bewerkt door *De Fabryck*).

5. Kadastrale Hulpkaart van Abstede Sectie A, perceelnr. 1663 en 1664 zijn gewijzigd in respectievelijk 8596 en 8595 t.b.v. de aanleg van nieuwe straten en de bouw van het huizenblok Adriaanstraat 2-24 en de eerste school (Adriaanstraat 26), 1887; voorzien van de huidige straatnamen; noorden is boven (Kadaster, Hulpkaart ASD40A 588; bewerkt door *De Fabryck*).

- = perceelnr. 8596 en 8595: terrein van het voormalige kerkhof (voorheen nr. 1663) en het moesland van de Dommershuijzen (voorheen nr. 1664): het bouwterrein van het nieuwe klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort en de scholen A en B
- De Badstraat en Pallaesstraat zullen in tweede instantie in noordwestelijke richting worden doorgetrokken.

6. Kadastrale Hulpkaart van Abstede Sectie B t.b.v. de bebouwing van de terreinen en wijziging van het stratenplan, 1902; voorzien van de huidige straatnamen; noorden is boven (Kadaster, Hulpkaart ASD40B 286; bewerkt door *De Fabryck*).

- = de eerste school uit 1887 (Adriaanstraat 26)
- = woningen Adriaanstraat 2-24 uit 1887
- = R.K. parochiekerk O.L.V. ten Hemelopneming uit 1893-1894 (Biltstraat 123)
- = Klooster van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort uit 1901-1902
- = School A uit 1901-1902 (Adriaanstraat 24a)
- = School B uit 1901-1902 (Pallaesstraat 3)

congregatie van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort. Deze 'actieve', dat wil zeggen dienstverlenende orde was hiertoe bereid, mits zij een 'ruim gesticht' mocht bouwen op eigen grond, voor eigen rekening en tevens bestemd voor elders werkzame zusters.⁴

Hiervoor was het forse perceel tussen de twee scholen beschikbaar, door een hoge muur afgescheiden van de woningen aan de Adriaanstraat - in wezen een binnenterrein overeenkomstig de traditie van het stadsklooster, hoewel niet volledig afgekeerd van de wereld door de ligging aan het toen nog doodlopende deel van de Badstraat (nu Deken Roesstraat) (afb. 4-6, 19).

In 1972 zouden de Zusters het klooster overigens overdragen aan de Minderbroeders Franciscanen, die het gebouw in 2018 zouden verlaten.

7. Nieuwe parochiekerk van Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming vanuit de Kerkstraat (nu Sweelinckstraat), omstreeks 1900 (HUA Beeldbank).

8. Parochiekerk van Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming vanuit het noordoosten, gebouwd in 1893-1894 aan de Biltstraat, 1908 (HUA Beeldbank).

⁴ HUA 822-6, inv.nr. 59, 14 december 1900.

9. Parochiekerk van Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming aan de Biltstraat, in 1894 verzezen naar ontwerp van W.V.A. Tepe, 1970 (HUA Beeldbank).

10. Sint Josephkerk, Draaiweg 44 in Utrecht, ontworpen in 1901 door G.A. Ebberts; de kerk aan de Biltstraat heeft duidelijk als voorbeeld gediend, 2015 (HUA Beeldbank).

ARCHITECTUUR

Het ontwerp van het complex van klooster en scholen werd gemaakt door de parochiaan Gerardus Antonius Ebbers (1858-1922). De geboren Utrechter Ebbers had een verleden als medewerker en leerling van Alfred Tepe, die sinds ongeveer 1870 de officieuze architect van het aartsbisdom Utrecht was geweest.⁵ Tepe's eigen parochie - hij woonde en werkte aanvankelijk aan de Maliebaan⁶ - had echter al in 1894 afstand van hem genomen, na een conflict bij de bouw van de eigen kerk aan de Biltstraat.⁷ Toen niet veel later weer een deel van de doorgegroeide parochie werd verzelfstandigd, mocht Ebbers het ontwerp leveren voor de bijbehorende St. Josephkerk aan de Draaiweg, die gereed kwam in 1901 (afb. 10).

Net als bij deze kerk - de enige die Ebbers heeft gebouwd - is bij het klooster de vormgeving stevig geënt op het werk van Tepe, iets wat trouwens bij de twee scholen minder evident is. Onmiddellijk in het oog springt de dominante toepassing van de vormtaal van de neogotiek, als verwijzing naar de ultieme christelijke bouwstijl van vóór de gewraakte Reformatie. Daarnaast wordt nadruk gelegd op het landseigen karakter van de architectonische creatie, door het vrijwel exclusieve gebruik van het typisch Nederlandse product baksteen, waarmee tegelijkertijd de 'eerlijke' ambachtelijkheid van de traditionele constructie wordt onderstreept, bekrachtigd door de gesmede muurankers die de voorgevel verrijken (afb. p. 2, 16, 34, 35).

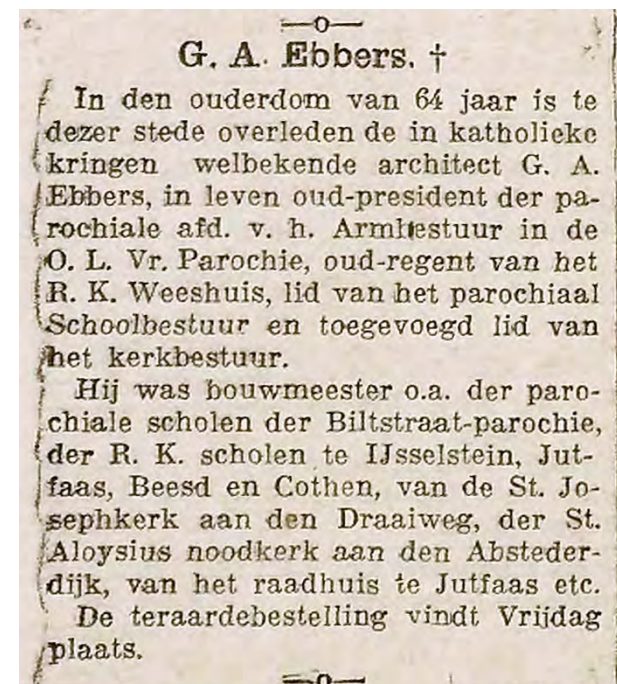
⁵ A.J. Looijenga, *De Utrechtse school in de neogotiek. De voorgeschiedenis en het Sint Bernulphusgilde*, Amsterdam 1991, p. 375, 380.

⁶ Tegenwoordig nr. 82.

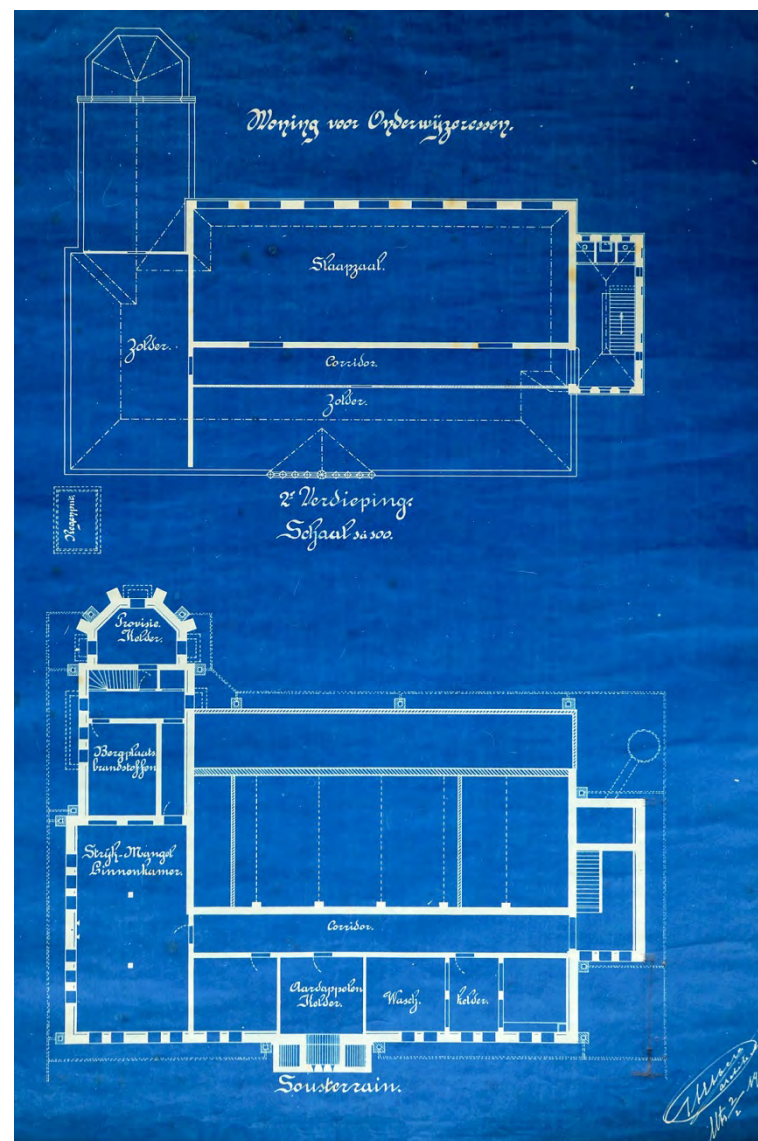
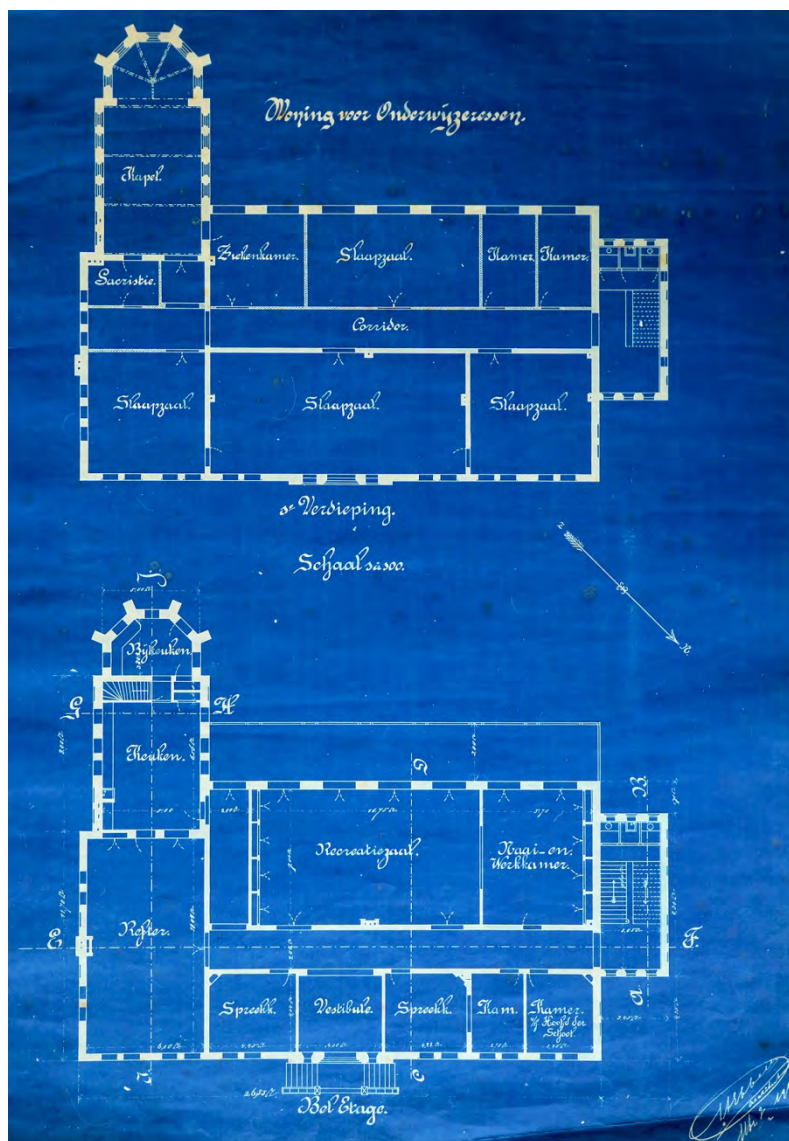
⁷ HUA 822-6, inv.nr. 64, brieven van Tepe aan het parochiebestuur d.d. 16, 19 oktober 1894.

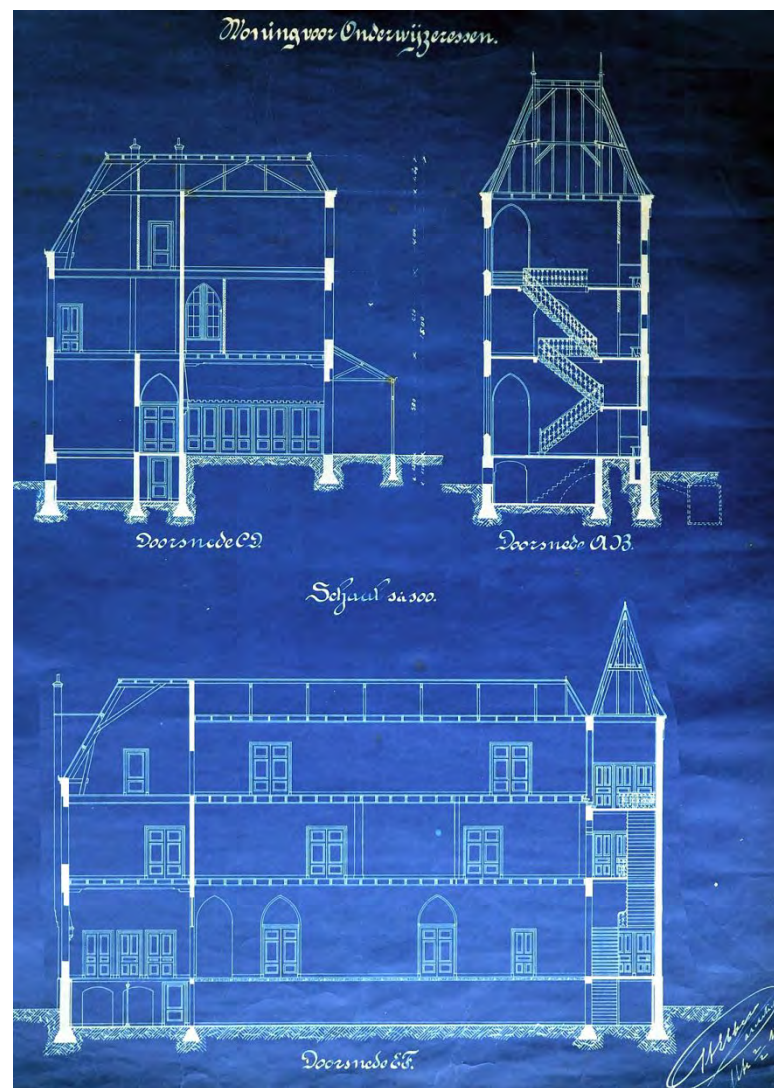
11. Gerardus Antonius Ebbers (1858-1922), verantwoordelijk voor het ontwerp van het klooster en de scholen 'A' en 'B', omstreeks 1895 (www.geni.com).

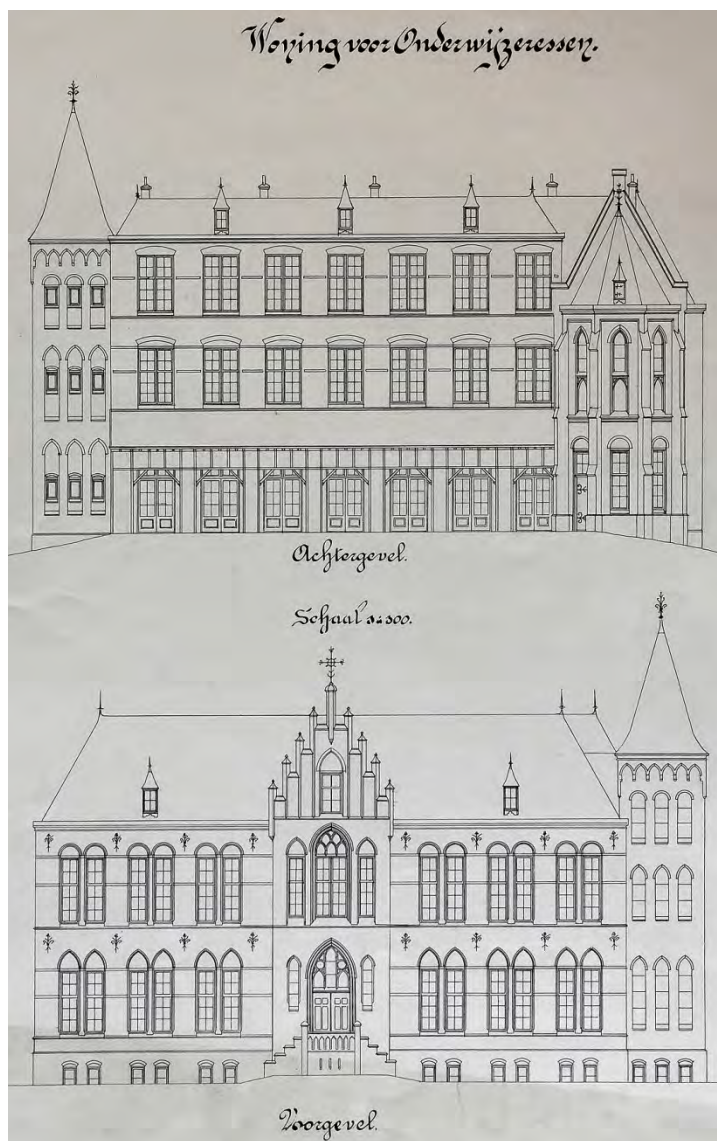
12. In Memoriam van architect Gerard A. Ebbers, 13 juni 1922, *Utrechtsch Nieuwsblad*, p. 3 (HUA).

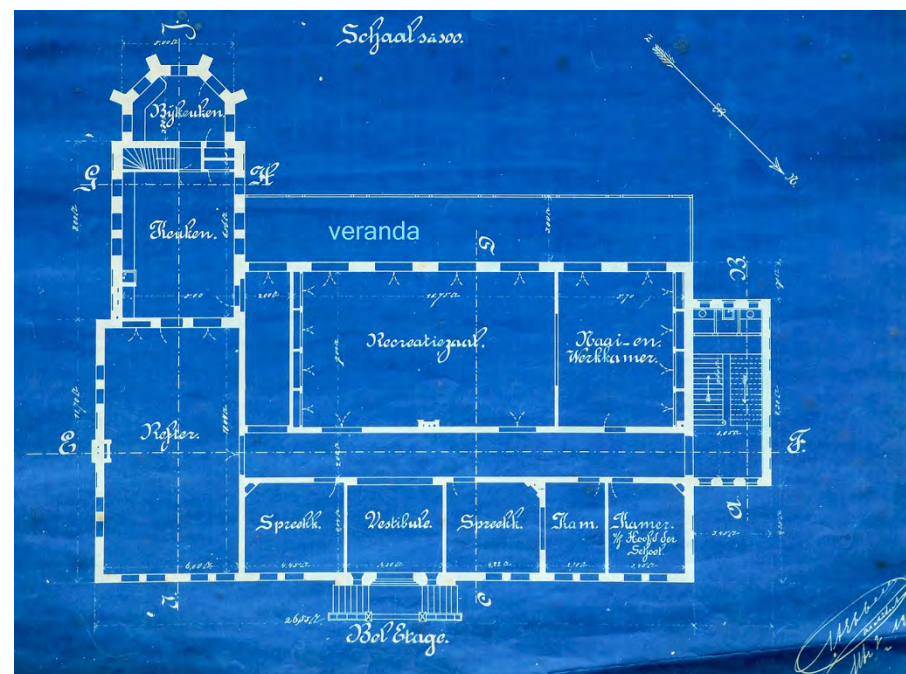
13. Klooster ofwel 'Woning voor Onderwijzeressen', ontwerp van de plattegronden; souterrain (rechtsonder), begane grond (linksonder; detail afb. 17), eerste (linksboven) en tweede verdieping (rechtsboven), Gerard Ebbes, 1901; noorden is rechtsonder (HUA 822-6, inv.nr. 172).

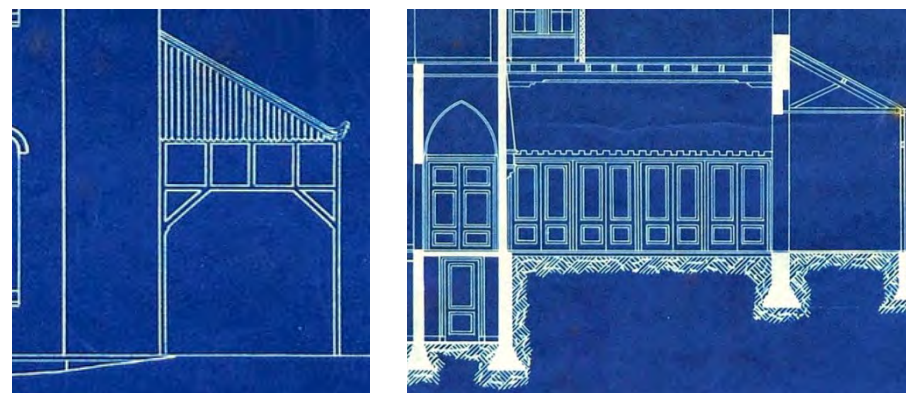
14. Klooster (aangeduid als 'Woning voor Onderwijzeressen'), ontwerp van de zuidoostelijke zijgevel (linksboven) met de veranda, de dwarsdoorsnede van de kapel (rechtsboven; detail afb. 18), de zuidoostelijke zijgevel (midden) en de langsdoorsnede I-J (onder), Gerard Ebbes, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172).
15. Klooster, ontwerp van de dwarsdoorsnede C-D met veranda (linksboven; afb. 18), de doorsnede over het trappenhuis A-B (rechtsboven) en de langsdoorsnede E-F, Gerard Ebbes, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172).

16. Klooster, ontwerp van de achtergevel (boven) met de veranda, en de voorgevel, Gerard Ebbers, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172).

17. Klooster, ontwerp van begane grond (afb. 13) met de veranda, Gerard Ebbers, 1901; noorden is rechtsonder (HUA 822-6, inv.nr. 172; bewerkt door De Fabryck).

18. Klooster, zij aanzicht (links; afb. 14) en doorsnede (afb. 15) van de veranda, Gerard Ebbers, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172).

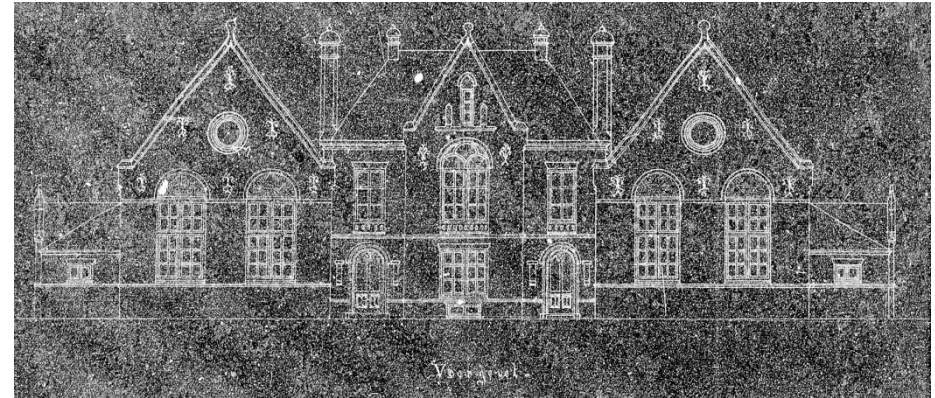

19. Klooster (links) van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort vanuit het westen, met zicht op de veranda; rechts School B ofwel de parochiale meisjesschool, en tussen de beide gebouwen de kloostertuin; op de voorgrond de moestuin met broeibakken van het klooster, omstreeks 1903 (HUA Beeldbank).

Deze sierlijke ankers zijn meteen ook het meest frivole element dat Ebbers zich heeft gepermitteerd, want het gebouw is in essentie strikt functioneel en daardoor ronduit sober, zo niet streng - en als zodanig een volmaakte afspiegeling van het kloosterleven.

Het gebouw omvat(te) de gebruikelijke onderdelen van het klooster als type: een kapel met priesterkoor en sacristie, slaapzalen, een refter (eetzaal), een 'recreatiezaal', hier verbonden met een 'naai- en werkkamer', en ondersteunde ruimtes als een keuken met bijkeuken (afb. 13). Aangezien deze functionele gebouwdelen in principe worden gespreid over afzonderlijke vleugels, is hier onmiskenbaar sprake van een compacte opzet, met de kapel met priesterkoor veelzeggend genoeg op de verdieping, boven de keuken respectievelijk de bijkeuken.

Deze stapeling maakte het mogelijk de andere fundamentele elementen van het type toe te voegen, te weten de besloten wandeltuin en de moestuin; de wandeltuin was bedoeld om ongestoord de dagelijkse gebeden op te zeggen en te contempleren, de moestuin droeg bij aan de onafhankelijkheid van de buitenwereld (19, 35).⁸ De laatste, nu schoolplein, lag lang ten westen van het eigenlijke klooster, de eerste is versoberd maar nog wel aanwezig en herkenbaar (afb. 37-40).

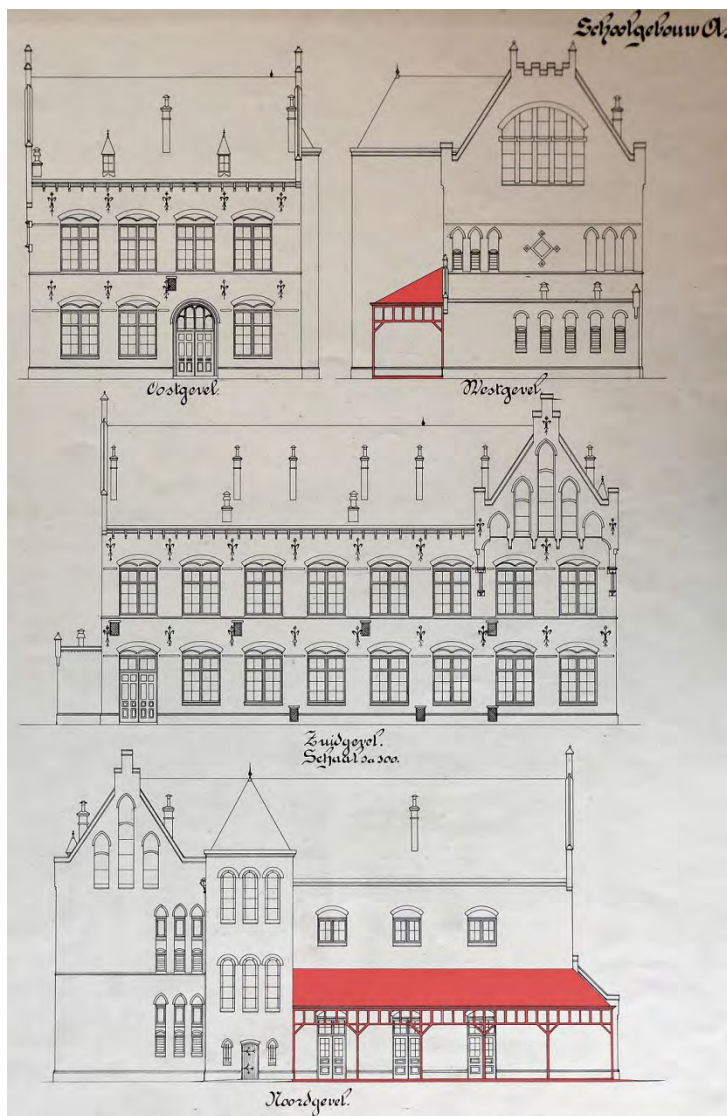

20. De eerste school aan de Adriaanstraat (nr. 26), ontwerp van de voorgevel, Alfred Tepe, 1887 (HUA 4006, inv.nr. 4270-44-140).

21. De eerste school aan de Adriaanstraat (nr. 26), met links de oostgevel van School A (1901), die evenals de uitspringende verbinding (1904) tussen beide scholen, is ontworpen door Gerard Ebbers, 1905 (HUA Beeldbank).

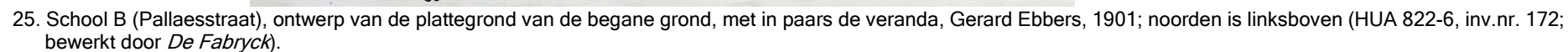
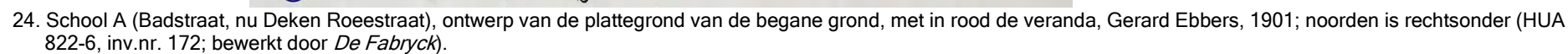
⁸ L. de Wit, *Een toekomst voor kloosters. Handreiking voor het herbestemmen van kloostercomplexen*, Amersfoort 2013, p. 20, 21.

22. School A (Badstraat, nu Deken Roesstraat), ontwerp van de oost- en westgevel (boven), de zuidgevel (midden) en achtergevel, met in rood de veranda, Gerard Ebbers, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172; bewerkt door *De Fabryck*).

23. School B (Pallaesstraat), ontwerp van de zijgevels (boven), voorgevel (midden) en achtergevel, met in paars de veranda, nagenoeg spiegelbeeldig aan School A, Gerard Ebbers, 1901 (HUA 822-6, inv.nr. 172; bewerkt door *De Fabryck*).

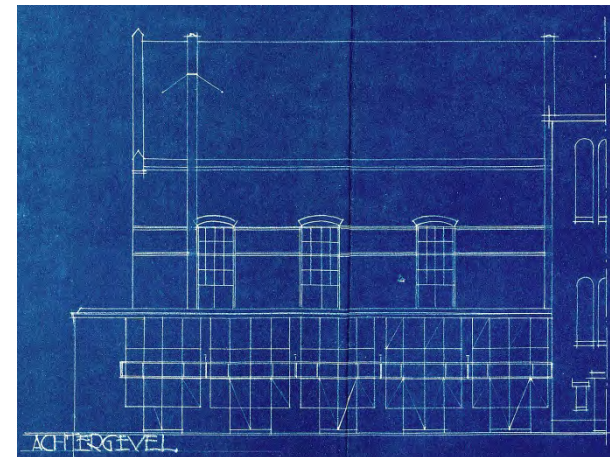
26. Voormalige School A vanuit het zuiden, met rechts de Adriaanstraat en links de Deken Roesstraat, aanvankelijk de parochiale jongensschool, tegenwoordig Partou Kinderopvang, 1988 (HUA Beeldbank).

27. Voormalige School B vanuit het zuidoosten, afgebroken in 1992 t.b.v. nieuwbouw voor de R.K. Montessori Basisschool Buiten Wittevrouwen, 1988 (HUA Beeldbank).

28. Voormalige School A, achterzijde vanuit het noordoosten, met zicht op de voormalige veranda die is verworden tot afdak, 2022 (*De Fabryck*).

29. Voormalige School B, achtergevel met de nieuwe situatie van de veranda, die eerder al binnenruimte was geworden, maar nu als zodanig verdween, 1930 (HUA 4007, inv.nr. 8454, detail).

VERANDA

In het licht van de beschreven architectonische rigiditeit vertoont het gebouw één bepaald opvallend aspect: de fors bemeten en zorgvuldig uitgewerkte veranda tegen de achtergevel, geopend naar de wandeltuin (afb. 30, 35, 36-40).

Het fenomeen veranda, overgangsgebied tussen gebouw en omgeving, won aan het einde van de negentiende eeuw sterk aan populariteit (afb. 31).

Belangrijke oorzaak was ongetwijfeld de toegenomen waardering voor natuurschoon, gecultiveerd of niet, mogelijk mede ingegeven door het inmiddels breed doorgedrongen besef van de gunstige invloed van frisse lucht op de gezondheid - zie de Woningwet van 1901. Afgezien hiervan speelde in dit proces het ontstaan van vrijetijdsbesteding onder grotere delen van de bevolking een rol.

De actualiteit van de veranda rond 1900 zal ervoor verantwoordelijk zijn dat deze bijna kan worden beschouwd als kenmerkend voor Ebbers' gebouwde oeuvre: in tegenstelling tot Tepe voorzag hij zijn woongebouwen consequent van veranda's, in welke vorm dan ook, en zelfs de twee parochiescholen waaraan het klooster was gerelateerd (afb. 22-25, 32).

Bij uiteenlopende bouwtypen hadden de veranda's vanzelfsprekend niet overal dezelfde betekenis in functionele zin. In het geval van particuliere woongebouwen draaide het vooral om recreatie in de vorm van natuurbeleving, bij de scholen stonden ze vrijwel uitsluitend in het teken van de gezondheid, ook gezien de aanwezigheid van een speelplaats - eveneens een nieuw fenomeen.

Deze verschillende aspecten waren beslist ook aan de orde bij het klooster:

30. Klooster, interieur van de veranda uit 1901-1902; vanuit het noordoosten (boven) en vanuit het noordwesten, met zicht op de wandeltuin van het klooster die grenst aan de vm. School B, 1972 (HUA Beeldbank). De veranda heeft een gestrooide, witte terrazzovloer met dito rode rand, gescheiden door een zwarte bias.

31. Vierakker, Huis 't Suideras, gebouwd in 1890-1891 naar ontwerp van Gerard Ebberts i.o.v. barones van Voorst tot Voorst in neorenaissancestijl; op de zuidoosthoek bevindt zich een overhoeks geplaatste toren met een zeszijdige veranda onder een balkon met uitzicht op het park, 1893 (RCE Beeldbank). De veranda heeft eenzelfde vensterstrook bovenaan als die van het klooster, maar is nog rijker uitgevoerd (gekleurd glas met bloemmotieven). Ebberts was als architect uitgekozen, omdat hij in 1890 als uitvoerend architect van Alfred Tepe was opgetreden bij de bouw van de Sint Martinuskerk in het nabijgelegen Baak.
32. Benschop, pastorie van de Sint Victorkerk naar ontwerp van Gerard Ebberts, uitgevoerd in 1896, zo'n tien jaar na de bouw van de kerk door Alfred Tepe, 2010 (Wikimedia). De pastorie is opgetrokken in dezelfde neogotische stijl als het klooster en de scholen 'A' en 'B', en Ebberts kon het kennelijk niet nalaten ook hier een veranda toe te voegen, hoe klein ook, die bovendien lijkt op die van het klooster.

het is geen toeval dat de veranda maar liefst vier doorgangen (met dubbele deuren) had naar de 'recreatiezaal' (afb. 17, 33, 35). Tegelijkertijd is het, nog los van de vraag wat in dit geval onder recreatie moet worden verstaan, vrijwel uitgesloten dat de veranda in deze strikte leefomgeving alleen omwille van frisse lucht en ontspanning is aangebracht.

De wandeltuin waarnaar hij is geopend was een welhaast sacrale plaats voor gebed en overdenking (afb. 30, 35). In een traditioneel opgezet klooster was de 'hof' dan ook het hart, de meest van de wereld afgekeerde plek binnen het complex. De hof vormde daar een twee-eenheid met de overdekte gang eromheen, die niet alleen de hoofdonthulling van alle vleugels was, maar ook fungeerde als processie- en wandelruimte, onafhankelijk van de weersomstandigheden. Het lijkt daarom geen twijfel dat de veranda in deze specifieke context bovenal moet worden geïnterpreteerd als een kloostergang in compacte vorm.

33. Klooster, recreatiezaal vanuit het noorden (boven) en vanuit het oosten, met zicht op de doorgangen met dubbele deuren naar de veranda, 1972 (HUA Beeldbank).

34. Klooster vanuit het noordoosten; de vensters bezitten nog hun authentieke ramen (1901-1902) met kleine roedenverdeling; in 1990-1991 zouden de ramen worden vervangen door de huidige exemplaren, zonder roedenverdeling (zie afb. p. 2), 1972 (HUA Beeldbank).

CONCLUSIE

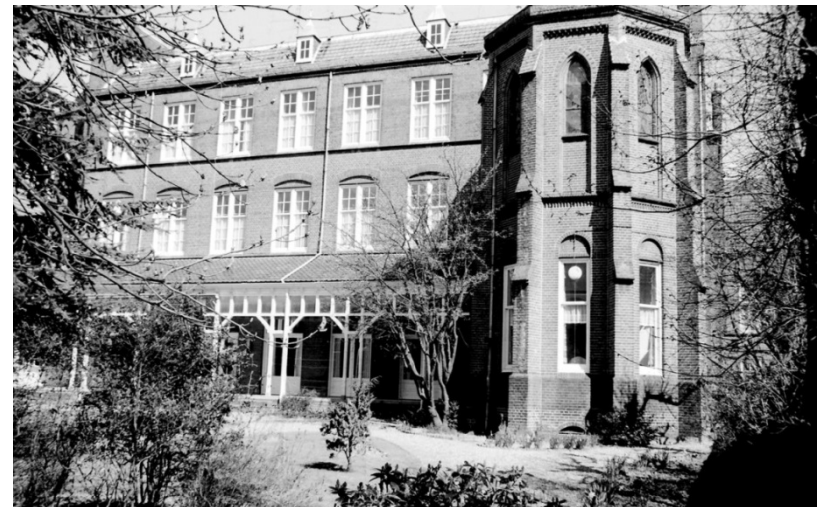
De veranda van het klooster aan de Deken Roesstraat is aldus, in de functie van getransformeerde kloostergang van het compacte klooster, de schakel tussen de (oorspronkelijk) besloten wandeltuin en het gebouw, en behoort daarmee tot een religieus-historisch ensemble dat in overdrachtelijke zin onverbrekkelijk is (afb. 35). Dit hechte ensemble maakt als geheel overigens weer deel uit van de enige katholieke, kerkelijke enclave in de stad Utrecht waaraan de naam van Alfred Tepe is verbonden.

Te meer omdat het kloostercomplex als zodanig nog zo duidelijk herkenbaar is, zou gehele of gedeeltelijke amputatie van de veranda dit serieus geweld aandoen. En hetzelfde geldt, in misschien nog wel sterkere mate, voor de integriteit van het eigenlijke gebouw als architecturale compositie.

Waar dit laatste zelf uitwendig wel enigszins is aangetast, door de vervanging van de ramen binnen de bestaande kozijnen, is de veranda - en dit is hoogst uitzonderlijk - exact honderdtwintig jaar na de oplevering nog volkomen intact, met inbegrip van de vloer van 'terrasso' op 'béton', het zonfilterende 'gele Engelsche glas' en de dakbedekking van 'Utrechtse blauwe platte pannen' (afb. 36-40).⁹

De meeste veranda's zijn vanwege hun beperkte praktische nut en materiële kwetsbaarheid reeds lang verdwenen of op zijn minst gewijzigd dan wel vervangen, vrijwel nooit in de oorspronkelijke vorm. Het exemplaar van de voormalige School A is bijvoorbeeld geworden tot een simpel afdak op stalen kolommen, terwijl dat van de in 1992 gesloopte School B zestig jaar eerder al onherkenbaar was veranderd (afb. 28, 29).

⁹ HUA 822-6, inv.nr. 173, p. 10, 22, 24.

35. Klooster vanuit het zuidwesten (boven) en zuiden; de dubbele deuren in de doorgangen tussen de veranda naar de recreatiezaal hebben hun roeden verloren, maar de overige deuren bezitten deze nog, wat ook geldt voor de authentieke ramen in de vensters erboven, 1972 (HUA Beeldbank). De veranda geeft toegang tot de wandeltuin met zijn slingerpaden uit 1901-1902.

Dit maakt dat de veranda van het voormalige klooster inmiddels ook uniek is en daarmee voldoet aan alle eisen om te worden aangemerkt als een object van hoge cultuurhistorische waarde¹⁰, dat dientengevolge ongewijzigd gehandhaafd zou moeten worden.

36. Klooster, interieur van de veranda uit 1901-1902, vanuit het oosten; zowel de terrazzovloer op beton en de Amerikaans grenenhouten stijlen als het gele 'Engelse' glas en het plafond van vurenhouten kraalschroten zijn bewaard gebleven, evenals de dubbele gepaneelde deuren in de doorgangen (maar zonder hun roeden), omstreeks 2020 (met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold). De kas aan het uiteinde is secundair aangebracht.

¹⁰ De Wit, p. 71-72.

37. Klooster, de geheel intacte veranda uit 1901-1902 vanuit het westen, omstreeks 2017 (met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold).

38. Klooster vanuit het zuiden, de ramen van de vensters op de verdiepingen boven de veranda zijn in 1990-1991 vervangen, maar niet naar authentiek model, 2017 (www.persberichten.deperslijst.com: persbericht van SOM juli 2019; met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold). Het dak van de veranda is belegd met (zeldzame) Utrechtse blauwe platte pannen.

39. Klooster, de veranda vanuit het zuiden; de veranda strekt zich oostelijk uit tot aan het bouwdeel met de keuken op de begane grond en de kapel erboven, omstreeks 2017 (met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold).

40. Klooster, de veranda vanuit het zuiden; de veranda geeft toegang tot de wandeltuin, die na 1972, toen de Zusters waren vertrokken, enigszins is versoberd, 2017 (www.persberichten.deperslijst.com: persbericht van SOM juli 2019; met dank aan de heer C. Verboom en de heer E. Groenewold).

